

УДК 378.796

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-357-367](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-357-367)

Пічурін Валерій Васильович доктор наук з фізичного виховання та спорту, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, Український державний університет науки і технологій, вул. Лазаряна, 2, м. Дніпро, 49010, тел.: (056)373-15-64, <https://orcid.org/0000-0002-3893-375X>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. До цього часу поширеною є спрощена думка, відповідно до якої професійні знання є основою професійної підготовки, а інші сторони покликані обслуговувати їх освоєння. Водночас, все більш поширеними стають претензії до психологічної і фізичної підготовленості фахівця. Так, наприклад, багато говориться про так званий людський фактор у зв'язку з аварійністю. Проте, на загальній підготовці фахівця у закладах вищої освіти це ніяк не відображається. Таким чином, збільшується розрив між вимогами практики і реаліями підготовки інженера. Свій суттєвий внесок у вирішення цих завдань може зробити фізичне виховання як навчальна дисципліна у закладах вищої освіти. Мета дослідження – проаналізувати фізичне виховання студентів як складову підготовки до професійної діяльності.

Вихідним положенням дослідження стало припущення про те, що для осмислення місця фізичного виховання як складової підготовки особистості до професійної діяльності необхідним є системний підхід, який включає його аналіз в контексті таких наукових сфер як психологія професійної придатності та зміст освіти.

Встановлено велику кількість досліджень, присвячених проблемі професійної придатності, розвитку окремих професійно значущих компонентів і їх структури. Це вказує на велику практичну значущість досліджень цієї сфери. Одним із напрямків таких досліджень є вивчення особливостей використання фізкультурної і спортивної діяльності для підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

На результати дослідження професійної придатності в психології спираються фахівці у сфері педагогіки, які досліджують проблеми змісту освіти. Зміст професійної освіти вони поділяють на теоретичну і практичну підготовку.

Зазначено, що фізичне виховання, насамперед, пов'язане з практичним розділом професійної освіти. Воно спрямоване на розвиток тих передумов (здатків, структурних компонентів особистості), що являють собою фундамент для формування професійно-необхідних навиків і умінь.

Ключові слова: фізичне виховання, заклад вищої освіти, професійна придатність, зміст професійної освіти.

Pichurin Valerii Vasyliovych Doctor of Physical Education and Sports, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Physical Education, Ukrainian State University of Science and Technology, Lazaryana St., 2, Dnipro, 49010, tel.: (056) 373-15-64, <https://orcid.org/0000-0002-3893-375X>

PHYSICAL FITNESS OF STUDENTS OF THE MAIN DEPARTMENT

Abstract. Until now, there is a widespread view that professional knowledge is the basis of vocational training, and other parties are called upon to serve its development. At the same time, claims to the psychological and physical fitness of a specialist are becoming more and more common. For example, there is a lot of talk about the so-called human factor in connection with accidents. However, this does not affect the general training of a specialist in higher education institutions. Thus, the gap between the requirements of practice and the realities of engineering training increases. Physical education as an academic discipline in higher education institutions can make a significant contribution to solving these problems. The purpose of the study is to analyze the physical education of students as a component of preparation for professional activity.

The starting point of the study was the assumption that in order to comprehend the place of physical education as a component of the individual's preparation for professional activity, a systematic approach is needed, which includes its analysis in the context of such scientific areas as the psychology of professional aptitude and the content of education.

A large number of studies devoted to the problem of professional suitability, the development of individual professionally significant components and their structure have been established. This indicates the great practical knowledge of research in this area. One of the directions of such research is the study of the peculiarities of the use of physical culture and sports activities to prepare future specialists for professional activity.

The results of the study of professional aptitude in psychology are relied upon by specialists in the field of pedagogy, who investigate the problems of the content of education. From the types of vocational education, they are divided into theoretical and practical training.

It is noted that physical education, first of all, is associated with the practical section of vocational education. It is aimed at the development of those prerequisites (inclinations, structural components of the personality) that are the foundation for the formation of professionally necessary skills and abilities.

Keywords: physical education, higher education institution, professional aptitude, content of vocational education.

Постановка проблеми. У закладах вищої освіти до цього часу існує спрощена думка, відповідно до якої професійні знання є основою професійної підготовки, а інші сторони покликані обслуговувати їх освоєння. У той же час, звичними стають претензії до психологічної і фізичної підготовленості особистості фахівця (багато, наприклад, говориться про так званий людський фактор у зв'язку з аварійністю). Проте в загальній підготовці фахівця «місця» для такої підготовки може не виявитися. Таким чином, збільшується розрив між вимогами практики і реаліями підготовки фахівця. Свій суттєвий внесок у вирішення зазначених завдань може зробити фізичне виховання як навчальна дисципліна у закладах вищої освіти. В цьому контексті важливим завданням є з'ясування місця фізичного виховання в загальній структурі підготовки фахівця у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В теорії фізичного виховання питання підготовки студентів до професійної діяльності як правило пов'язується з професійно-прикладною фізичною підготовкою. Цим терміном визначають спеціально організований процес з вибірково спрямованим використанням засобів фізичної культури і спорту для підготовки людини до конкретної професійної діяльності. Результативність професійно-прикладної фізичної підготовки як засобу підготовки до професійної діяльності підтверджено в дослідженнях Р. Т. Раєвського, Л. П. Пилипея, О. М. Ольхового, В. О. Кашуби, Т. В. Людовик, Є. О. Карабанова та багатьох інших авторів. Водночас, питання фізичного виховання студентів в контексті змісту професійної освіти є малодослідженим.

Мета статті – проаналізувати фізичне виховання студентів як складову підготовки до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вихідним положенням дослідження стало припущення про те, що для осмислення місця фізичного виховання як складової підготовки особистості до професійної діяльності необхідним є системний підхід, який включає його аналіз в контексті таких наукових сфер як психологія професійної придатності та зміст освіти.

В психології при дослідженні трудової діяльності людини аналізують відповідність характеристик суб'єкта і об'єкта праці, їх придатність для виконання трудових завдань. У зв'язку з цим, науковцями і було запропоноване поняття «професійна придатність», яке відображає як різні індивідуальні особливості людини, які необхідні для успішного виконання трудової діяльності, так і характеристики об'єкта праці (зміст, засоби, умови організації діяльності) з позиції їх відповідності можливостям людини (придатність праці для людини).

Професійна придатність людини визначається співвідношенням вимог професії до особистісних характеристик людини. Дослідження професійної придатності в психології показали, що вона визначається сукупністю індивідуальних особливостей людини, які впливають на успішність освоєння

конкретної трудової діяльності і ефективність її виконання. Вона відображає реальний рівень розвитку професійно значущих якостей для конкретної діяльності, які формуються і проявляються на етапах життєвого і професійного шляху. До їх числа відносяться якості, що відображають особливості трудового виховання і навчання, професійної підготовленості, структури особистості, стану здоров'я і фізіологічних функцій, фізичного розвитку, які визначаються вимогами професії. Встановлено, що процес формування професійної придатності проходить ряд етапів. Головними є: трудове виховання і навчання дитини, професійна орієнтація, професійний вибір, професійна підготовка, професійна адаптація, професійна діяльність, професійна атестація, професійна реабілітація. Зміст кожного етапу специфічний з точки зору цілей, методів, засобів, термінів реалізації. Формування професійної придатності відбувається під впливом двох складових – індивідуальних особливостей людини (якостей, що визначають формування придатності до конкретної праці) і самої професійної діяльності.

На думку фахівців, при визначенні професійної придатності людини слід брати до уваги комплекс характеристик, які в сукупності визначають її рівень. Головними з них є такі як професійна мотивація, загальна і професійна підготовленість (знання, навички і уміння, що необхідні для виконання типових і нештатних трудових завдань), рівень функціональної готовності організму до трудової діяльності (розвиток професійно-значимих фізіологічних функцій аналізаторів і фізичних якостей – сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості), стан індивідуально-психологічних якостей особистості, які є важливими для конкретної діяльності.

Є. О. Клімов, В. А. Бодров та ряд інших фахівців звертають увагу на те, що професійна придатність залежить не тільки від сукупності професійно значущих якостей особистості, але й від ступеня їх прояву і характеру взаємозв'язку. Одні і ті самі професійні завдання можуть виконувати люди з різним поєднанням (індивідуальною своєрідністю) психічних властивостей і якостей, з використанням різних способів досягнення результату. Однак компенсуючі можливості індивідуального стилю обмежені. Не є безмежними також і можливості компенсації психічних процесів, професійно значущих для діяльності.

У наукових дослідженнях встановлено, що не кожна людина може оволодіти деякими професіями, навіть якщо має високий рівень професійної підготовки і мотивації. Професійна придатність до таких професій може бути сформована лише за наявності певного ступеня розвитку професійно значущих психофізичних якостей особистості.

Є. О. Клімов виділив 5 структурних компонентів професійної придатності. До них він відносить: громадянські якості (ставлення до суспільства, моральний облік); ставлення до праці, до професії, інтереси, схильність до конкретної сфери праці (професійно-трудова спрямованість

особистості); дієздатність загальна (фізична і розумова). До неї Є. О. Климов відносить якості, які необхідні не в одному, а в дуже багатьох видах діяльності, наприклад: ширина і глибина розуму, самодисципліна, розвинений самоконтроль, ініціативність, активність; одиничні, часткові, спеціальні здібності, тобто якості, які дуже потрібні в окремих видах діяльності. Самі по собі вони не роблять людину професіоналом, але є необхідними в загальній системі професійної придатності; навички, уміння, досвід.

Дослідженню проблеми розвитку окремих професійно значущих компонентів і їх структури в діяльності, а також формування підсистеми професійно значущих компонентів структури особистості присвячено роботи В. А. Бодрова, В. Л. Маріщука, В. Д. Шадрікова, Є. О. Клімова, А. Б. Орлова, Л. М. Мітіної та ін. Основними результатами роботи стали отримані дані про розвиток окремих професійно значущих якостей у представників певних професій.

Психологічні особливості підготовки до різних видів професійної діяльності розглянули у своїх роботах А. С. Борисюк [1], О. І. Гура [2], О. Є. Фальова [3], О. П. Федик [4], Н. М. Кульбіда [5], О. В. Шевяков [6]. Інші фахівці (В. П. Бут [7], К. Чарнецькі [8]) важливою проблемою психології професійної діяльності вважають вивчення процесу формування особистості професіонала.

Характерною ознакою сучасного виробництва є тенденція до постійного зростання вимог до освітніх, професійних, психофізичних та багатьох інших характеристик особистості фахівця. Усе це вимагає їх відповідної підготовки у закладах вищої освіти. Значний потенціал для психофізичної підготовки майбутніх фахівців має фізична культура та спорт. Його необхідно реалізовувати в процесі підготовки у закладах вищої освіти.

У наш час фізкультурну і спортивну діяльність в психології обґрунтовано відносять до тієї сфери діяльності, для якої характерними є: надзвичайно висока динаміка зміни подій, у низьці випадків надмірне навантаження на психіку людини, яке впливає на якість виконання діяльності [9]. При цьому відзначається, що успіх у змаганнях визначають не тільки кількість і якість проведених спортсменом тренувань, але й рівень розвитку (сформованості) деяких психологічних складових, насамперед емоційної стійкості. Змагальна діяльність (особливо в ігрових видах спорту) розглядається як емоціогенна ситуація підвищеної значущості. Її супроводжують дуже висока динамічність у зміні подій на майданчику, виникнення непередбачуваних ситуацій. Звертається увага на те, що учасники змагань повинні швидко реагувати та пристосовуватися до зміни умов діяльності. Крім того, вони перебувають під впливом почуття відповідальності за результат діяльності та під тиском емоційного навантаження з боку тренерів, вболівальників та суперників. І. Ф. Аршава [10] обґрунтовано підкреслює, що досягнення успіху в такій діяльності залежить від здатності

людини швидко адаптуватися до умов діяльності, від здатності сприймати ситуацію як виклик чи загрозу та від рівня стресозахисного потенціалу. Проведене нею експериментальне дослідження (із залученням висококваліфікованих спортсменів з настільного тенісу) підтвердило припущення про те, що такі характеристики особистості, як високий рівень адаптивності, толерантності до невизначеності, мають безпосередній вплив на досягнення спортсменами високих результатів у постійно змінюваних емоціогенних ситуаціях спортивної діяльності підвищеної значущості. Сформовані в процесі такої спортивної діяльності характеристики особистості, безумовно, є професійно значущими для ряду професій.

Аналіз питань професійної придатності показує, що до її структури необхідно включити і психофізичну підготовленість фахівця, яка формується в процесі навчальних занять з фізичного виховання. Відповідна підготовка особистості забезпечує розвиток низки складових, що входять до структури компонентів професійної придатності, виділених Є. О. Климовим. Велика кількість досліджень, присвячених проблемі розвитку окремих професійно значущих компонентів і їх структури, свідчить про велику практичну значущість пошуку ефективних шляхів для вирішення цього завдання. Одним із таких напрямків є використання фізкультурної і спортивної діяльності для підготовки майбутніх фахівців.

На дослідження професійної придатності в психології спираються фахівці у сфері педагогіки, які розробляють проблеми змісту освіти. Вони звертають увагу на те, що освіта має свою структуру і одним із комплексних критеріїв для її визначення є структура особистості. Вони наголошують на тому, що формування особистості є змістовною метою освіти. До головних сторін структури особистості відносять пізнавальні процеси (увага, відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява), знання і досвід особистості, індивідуально-психологічні особливості (темперамент, характер, здібності). Усі сторони особистості є взаємопов'язаними, тому їх формування не може здійснюватись автономно.

В педагогіці зміст професійної освіти поділяють на теоретичну і практичну підготовку. В. С. Ледньов зазначає, що практична підготовка разом з теоретичною утворює основу усієї професійної освіти. В той же час він справедливо підкреслює, що практична підготовка в сфері професії являє собою тільки один із розділів усієї практичної освіти як частини освіти взагалі, бо практичний компонент має не тільки професійна освіта. На його думку сутність професійної практичної підготовки визначається, по-перше, тим, що це одна із основних частин професійної освіти, по-друге, тим, що в той же час це одна із головних частин практичної підготовки як цілісної системи, що має в освіті людини відносну автономність і свій базисний предмет – формування умінь в сфері освоюємих людиною видів діяльності. Він зазначає, що завданням практичної частини професійної освіти є формування у студентів

системи навиків і вмінь, що дозволяють виконувати професійні функції. Практична підготовка напряму пов'язана з формуванням у студентів навичок і умінь. Для того, щоб здійснювати професійну діяльність, не достатньо тільки знань. Потрібно ще навчитись виконувати цю діяльність, оволодіти відповідною системою умінь. Так, наприклад, можна гарно знати будову тепловоза, можна вивчити алгоритм управління тепловозом, але не уміти управляти ним.

Фізичне виховання, насамперед, пов'язане з практичним розділом професійної освіти. Воно спрямоване на розвиток тих передумов (задатків, структурних компонентів особистості), що являють собою фундамент для формування професійно-необхідних навиків і умінь.

Пояснимо цю думку на наступному прикладі. Спостереження за роботою спеціалістів залізничного транспорту показують, що успіх в роботі багато в чому залежить від якості їх уваги (для ряду ж спеціальностей це виключно важливо). Увага вдосконалюється по мірі зростання професійної майстерності, потребує тривалих зусиль. Водночас, цю характеристику можна ефективно розвивати вже на стадії оволодіння професією використовуючи під час навчальних занять з фізичного виховання спортивні ігри та ряд інших засобів із цієї сфери. Спортивні ігри є ефективним і універсальним засобом розвитку різних характеристик уваги (об'єм, переключення, концентрація, стійкість, вибірковість). Це пояснюється тим, що діяльність у спортивних іграх вимагає високого рівня прояву вищезгаданих характеристик. Так, волейболісту в процесі гри доводиться одночасно сприймати більше десяти об'єктів і їх елементів. Наприклад, приймаючи м'яч, він одночасно визначає відстань до м'яча і гравців, слідкує за своїми гравцями і гравцями противника, обирає вид і зусилля для передачі м'яча і т. п. Окрім того, волейболісту під час гри доводиться постійно швидко змінювати об'єкти, на які спрямована увага. Зробивши передачу для нападаючого, він переключає свою увагу на страховку, прийом і т. п. Тільки за одну секунду увага волейболіста переключається поперемінно на 3 – 6 об'єктів. Тривалість гри, різноманітні тактичні ситуації вимагають стійкості уваги. Все це призводить до того, що вже самі заняття волейболом сприяють розвитку уваги. Наприклад, об'єм уваги у волейболістів більший, ніж у людей, які не займались спортивними іграми на 25 – 31 %.

У наукових дослідженнях також доведено важливість проведення спеціально організованих навчальних занять з фізичного виховання для формування у студентів професійно значущих рис особистості [10], толерантності до невизначеності [11], життєстійкості [12], зниження високих показників особистісної тривожності [13], адаптивних та відносно адаптивних копінг-стратегій [14], волевих якостей особистості [15], характеристик уваги [16, 17], вестибулярної стійкості [18], розвитку продуктивності уяви [19] та ряду інших професійно значущих характеристик. Ігнорування важливості

використання фізичного виховання для підготовки майбутніх фахівців призводить до затримки в формуванні у них професійно значущих навичок і умінь.

Підсумовуючи вищесказане констатуємо важливість використання фізичного виховання для професійної підготовки фахівців у закладах освіти.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави сформулювати наступні висновки:

1. Фізичне виховання є важливою складовою загальної підготовки до професійної діяльності, у якій ефективно вирішується питання формування професійно значущих характеристик особистості.

2. Фізичне виховання, насамперед, пов'язане з практичним розділом професійної освіти. Воно спрямоване на розвиток тих передумов (задатків, структурних компонентів особистості), що являють собою фундамент для формування професійно-необхідних навичок і умінь.

Література:

1. Борисюк АС. Психологічні особливості формування професійних якостей майбутнього медичного психолога [автореферат] Івано-Франківськ: Прикарпатський унів. ім. В.Стефаника; 2004. 20 с.
2. Гура ОІ. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури [автореферат] Київ, 2008. 38 с.
3. Фальова ОЄ. Психологічні особливості особистісного розвитку студентів різних спеціальностей у навчальному процесі вищого навчального закладу [автореферат] Харків: Харківський націон. унів. ім. В.Н.Каразіна; 2006. 20 с.
4. Федик ОП. Психологічні особливості професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності [автореферат] Київ: Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України; 1999. 16 с.
5. Кульбіда Н. М. Особистісні детермінанти успішної професійної підготовки майбутніх підприємців [автореферат] Київ: Національний пед. унів. ім. М.П.Драгоманова; 2005. 20 с.
6. Шевяков ОВ. Психологічне забезпечення розвитку соціотехнічної системи діяльності професіонала. Сучасні напрямки психологізації професійної підготовки фахівців. Т. 2. Запоріжжя: КПУ; 2014. с. 138-66.
7. Бут В. П. Формування професійно важливих якостей газодимозахисників-рятувальників МНС України [автореферат] Київ: Нац. акад. оборони України; 2008. 20 с.
8. Чарнецькі К. Психологія професійного розвитку особистості [автореферат] Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України; 1999. 48 с.
9. Аршава ІФ., Гаврилюк ТО. Деякі аспекти вивчення феномену адаптивності як методу імпліцитної діагностики емоційної стійкості спортсменів у спорті вищих досягнень. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб наук. пр. ін.-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2009;11(2):15-24.
10. Пічурін ВВ. Формування професійно-значимих рис особистості студентів-залізничників в процесі психологічної і психофізичної підготовки. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014;4(47):121-7.

11. Пічурін ВВ. Толерантність до невизначеності як складова психологічної готовності студентів до професійної діяльності і її формування в процесі фізичного виховання. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015;3K2(57):260-4.
12. Пичурин ВВ. Жизнестойкость студентов и психологическая готовность к профессиональной деятельности. Физическое воспитание студентов. 2015;(3):38-43.
13. Пічурін ВВ. Психологічна і психофізична підготовка як фактор зниження особистісної тривожності у студентів. Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. 2015;(3):46-51.
14. Пічурін ВВ. Копінг-стратегії студентів і психологічна готовність до професійної праці. Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. 2015;(2):53-9.
15. Пічурін ВВ. Особливості формування вольових якостей особистості у студентів-залізничників на заняттях з фізичного виховання. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2012;(24):66-72.
16. Пічурін ВВ. Особливості розвитку уваги у студентів на заняттях з фізичного виховання. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2012;(22):43-8.
17. Пічурін ВВ. Розвиток уваги у студентів-залізничників в процесі психологічної і психофізичної підготовки. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014;3K(45):273-8.
18. Пічурін ВВ. Розвиток вестибулярної стійкості студентів-залізничників в процесі психологічної і психофізичної підготовки. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2013;13(40):153-60.
19. Пічурін ВВ. Розвиток продуктивності уваги у студентів в процесі психофізичної підготовки. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2019;3K(110):430-3.

References:

1. Borysiuk, A.S. (2004). Psykholohichni osoblyvosti formuvannia profesiinykh yakostei maibutnoho medychnoho psykholoha [Psychological features of the formation of professional qualities of a future medical psychologist]. Avtoreferat. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi univ. im. V.Stefanyka. [in Ukrainian].
2. Hura, O.I. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia psykholoho-pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh mahistratury [Theoretical and Methodological Foundations of the Formation of Psychological and Pedagogical Competence of a Teacher of a Higher Educational Institution in the Conditions of Master's Degree]. Avtoreferat. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Falova, O.Ie. (2006). Psykholohichni osoblyvosti osobystisnoho rozvytku studentiv riznykh spetsialnostei u navchalnomu protsesi vyshchoho navchalnoho zakladu [Psychological Features of Personal Development of Students of Different Specialties in the Educational Process of a Higher Educational Institution]. Avtoreferat. Kharkiv: Kharkivskyi natsion. univ. im. V.N.Karazina. [in Ukrainian].
4. Fedyk, O.P. (1999). Psykholohichni osoblyvosti profesiinoi pidhotovky studentiv do maibutnoi sportyvno-pedahohichnoi diialnosti [Psychological features of students' professional preparation for future sports and pedagogical activities]. Avtoreferat. Kyiv: Instytut psykholohii im. H.S.Kostiuka APN Ukrainy. [in Ukrainian].

5. Kulbida, N.M. (2005). Osobystisni determinanty uspishnoi profesiinoi pidhotovky maibutnikh pidpriyemtsiv [Personal Determinants of Successful Professional Training of Future Entrepreneurs]. Avtoreferat. Kyiv: Natsionalnyi ped. univ. im. M.P.Drahomanova. [in Ukrainian].
6. Sheviakov, O.V. (2014). Psykholohichne zabezpechennia rozvytku sotsiotekhnichnoi systemy diialnosti profesionala [Psychological support for the development of the socio-technical system of professional activity]. Suchasni napriamky psykholohizatsii profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv. T. 2. Zaporizhzhia: KPU. [in Ukrainian].
7. But, V.P. (2008). Formuvannia profesiino vazhlyvykh yakosti hazodymozakhysnykiv-riatuvalnykiv MNS Ukrainy [Formation of Professionally Important Qualities of Gas and Smoke Protectors-Rescuers of the Ministry of Emergency Situations of Ukraine]. Avtoreferat]. Kyiv: Nats. akad. oborony Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Charnetski, K. (1999). Psykholohiia profesiinoho rozvytku osobystosti [Psychology of Professional Development of Personality]. Avtoreferat. Kyiv: Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy. [in Ukrainian].
9. Arshava, I.F., Havryliuk, T.O. (2009). Deiaki aspekty vyvchennia fenomenu adaptyvnosti yak metodu implitsynoi diahnostyky emotsiinoi stiiikosti sportsmeniv u sporti vyshchyykh dosiahen [Some Aspects of the Study of the Phenomenon of Adaptability as a Method of Implicit Diagnosis of Emotional Stability of Athletes in Sports of Higher Achievements]. Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: zb nauk. pr. in.-tu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy. 11(2):15-24. [in Ukrainian].
10. Pichurin, V.V. (2014). Formuvannia profesiino-znachymykh rys osobystosti studentiv-zaliznychnykh v protsesi psykholohichnoi i psykhofizychnoi pidhotovky [Formation of Professionally Significant Personality Traits of Railway Students in the Process of Psychological and Psychophysical Training]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 4(47):121-7. [in Ukrainian].
11. Pichurin, V.V. (2015). Tolerantnist do nevyznachenosti yak skladova psykholohichnoi hotovnosti studentiv do profesiinoi diialnosti i yii formuvannia v protsesi fizychnoho vykhovannia [Tolerance to Uncertainty as a Component of Students' Psychological Readiness for Professional Activity and Its Formation in the Process of Physical Education]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 3K2(57):260-4. [in Ukrainian].
12. Pichurin, V.V. (2015). Zhyznestoihost studentov y psykholohycheskaia hotovnost k professyonalnoi deiatelnosti [Students' Resilience and Psychological Readiness for Professional Activity]. Fyzycheskoe vospytanye studentov. (3):38-43. [in Ukrainian].
13. Pichurin, V.V. (2015). Psykholohichna i psykhofizychna pidhotovka yak faktor znyzhennia osobystisnoi tryvozhnosti u studentiv [Psychological and Psychophysical Training as a Factor in Reducing Personal Anxiety in Students]. Pedahohika, psykholohiia ta med.-biol. problemy fiz. vykhovannia i sportu. (3):46-51. [in Ukrainian].
14. Pichurin, V.V. (2015). Kopinh-stratehii studentiv i psykholohichna hotovnist do profesiinoi pratsi [Students' Coping Strategies and Psychological Readiness for Professional Work]. Pedahohika, psykholohiia ta med.-biol. problemy fiz. vykhovannia i sportu. (2):53-9. [in Ukrainian].
15. Pichurin, V.V. (2012). Osoblyvosti formuvannia volovykh yakosti osobystosti u studentiv-zaliznychnykh na zaniattiakh z fizychnoho vykhovannia [Peculiarities of the formation of volitional qualities of personality in railway students in physical education classes]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). (24):66-72. [in Ukrainian].
16. Pichurin, V.V. (2012). Osoblyvosti rozvytku uvahy u studentiv na zaniattiakh z fizychnoho vykhovannia [Features of the development of attention in students in physical education classes]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). (22):43-8. [in Ukrainian].

17. Pichurin, V.V. (2014). Rozvytok uvahy u studentiv-zaliznychnykyv v protsesi psykholohichnoi i psykhofizychnoi pidhotovky [Development of Attention in Railway Students in the Process of Psychological and Psychophysical Training]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 3K(45):273-8. [in Ukrainian].

18. Pichurin, V.V. (2013). Rozvytok vestybuliarnoi stiikosti studentiv-zaliznychnykyv v protsesi psykholohichnoi i psykhofizychnoi pidhotovky [Development of Vestibular Stability of Railway Students in the Process of Psychological and Psychophysical Training]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 13(40):153-60. [in Ukrainian].

19. Pichurin, V.V. (2019). Rozvytok produktyvnosti uiavy u studentiv v protsesi psykhofizychnoi pidhotovky [Development of Imagination Productivity in Students in the Process of Psychophysical Training]. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 3K(110):430-3. [in Ukrainian].